

jest to právě „vzlykání“. Misanthropie *A rebours* jest úplně zamklá a uzavřená!

Podivná věc, která se vnučuje člověku, znalému literárních dějin domácích i cizích. Ve Francii má katolicism několik nejlepších stylistů devatenáctého věku, útočných, jiskřivých, oslnivých, plných ducha i ohně, obraznosti i charakteru. Chateaubriand, Veuillot, Barbey d'Aurevilly, Hello, Huysmans, Bloy. A u nás? Není bědnějších, topornějších a nejapnějších spisovatelů nad naše klerikalizující katolíky. Nikdo není tak opuštěn každým duchem, svatým i nesvatým, jakmile sáhne na péro, jako český klerikál.

Co se to tu mstí? Jistě jazyk Husův, Blahoslavův, Komenského. Zdá se již, že má k těmto jezdcům rozhodný odpor a že je se zvláštním potěšením skládá co chvíli do příkopu.

Pan Mrštík má, jak známo, velmi spadeno na kritiku; opovážila se a opovážuje se totiž ta nešťastná kritika občas kritizovat i jej, cosi, co těžko odpouští moravský polobůh. Aby mohl s českou kritikou snáze se vypořádat, vzal si Pisemského a zaštitil se jím; dostal chuť na polemiku, a proto sedl a — napsal essay. Essay právě o A. F. Pisemském. Polemika v essayové formě, to vypadá mnohem onačeji než taková ledajaká polemika novinová. Že to není právě poctivé, maskovat se takto a obracet účel vzhůru nohama? Nu což... leccos není poctivé v české literatuře, ale úspěšné! A o to jde hlavně literárním polobohům.

A tak vezmeš-li do rukou knížku p. Mrštíkova jako dobrý muž pravoslavný, doufaje, že se dozvíš něčeho podstatného o Pisemském, jsi čertovsky podveden. A dobře ti tak: proč jsi zapomněl, že čteš-li knížku od Viléma Mrštíka, půjde tam nejprve o Viléma Mrštíka, po druhé o Viléma Mrštíka, po třetí o Viléma Mrštíka, a zbude-li místo, možná i o předmět, který si vybral a jež nadepsal své práci? Pan Mrštík horlí v knížce hlavně proti kritice, v níž jest hlavní věcí kritik a vedlejší věcí spisovatel, o němž kritik píše — nu, p. Mrštík má k tomu již všecko právo. Dozvíš se tedy z knížky p. Mrštíkovy, kdo kdy ve své drzosti nebo jen nedopatřením ušlápl p. Mrštíka, dozvíš se i, jak kdysi v nebožtíku Ruchu „potřel“ p. Mrštík sám v mladické zaslepenosti „šmahem Calderona“ (dnes zmoudřel a velebí šmahem na výsost již i Raisy a Hlávky — vládne zemí již taková žertovná vyrovnávající spravedlnost!), dozvíš se ještě mnohý žertovný

nebo poučný detail nehledané krásy a prostoduchosti — jen nic nebo skoro nic nezvíš o bohu srdce p. Mrštíkova, A. F. Pisemském. Pan Mrštík má ho sice strašně rád, dušuje se tím na každé stránce, aby jej však promyslel a čtenáři vyložil, tak daleko jeho láska nesáhá. Jest jako ti pohodlní krasořečníčtí farizeové z Písma, kteří se obmezují jen na titularity: Pane, pane!

Všecko, co jsem zvěděl o Pisemském z knížky p. Mrštíkovi, jest jen to, že přísně soudil a temně maloval ruskou mládež, pokrokáře, liberály, revolucionáře, že káral ruskou smyslnost a že si tím zneprátelil ruskou kritiku, která jej za to odsuzovala a tupila až za hrob — tak skoro, nu ano... jako p. Mrštík tupí, odsuzuje a pronásleduje kritika česká, ačkoliv, pokud vím, p. Mrštík nečiní nic z toho, co činil Pisemskij, a zejména k mládeži má se velmi milostně, připsav jí, jak známo, své kritické arcidílo *Moje sny*. (Všemu studentstvu, minulému, přítomnému i budoucímu — které bylo, jest, bude, mohlo by být...)

Aby ti však p. Mrštík pověděl, v čem jest *kladný význam* Pisemského, v čem jest jeho *hodnota umělecká, básnická, lidská* — neboť jest zcela dobře možno, že někdo i káře mládež i jest odsuzován kritikou a jest přitom prostřední duch i spisovatel — toho nikdo od p. Mrštíkova nežaduje. Musil by být někým jiným, než kým jest: musil by dříve myslit, než píše — cosi, co již hezky dlouho neprovozuje a čemu již důkladně odvyknul. Marne tedy čekáš, že se v knížce položí tyto otázky právě a vlastně kritické, tyto otázky nejvyšší důležitosti, které *musí* klásti a na něž *musí* nalézt odpověď každá slušná a čestná kritika, jež tvrdí, že nám vykládá velikého spisovatelského genia, jak tvrdí p. Mrštík o Pisemském. Jak viděl Pisemskij člověka? — V čem viděl jeho vinu? jak jej soudil? čím ho trestal? jak dal se mu očišťovat? — Čím ho povznášel? — Jaké charaktery, typy a osudy lidské stvořil? — Jak stavěl, kladl a řešil lidská dramata? — Jak pomiloval a čím utěšil lidské srdce? — Jakou společnost poznal, jak ji viděl a jak ji kreslil? — Jakým okem zíral na život, na přírodu, na společnost a jakým jazykem a výrazem převáděl své dojmy a city v knihy? — O co rozšířil a prohloubil

naše poznání člověka? — Čím posilnil naši naději nebo alespoň naši statečnost, v čem prohloubil náš smysl tragický?

To jsou otázky, o něž ve své knížce ani nezavádil p. Mrštík; měl na starosti jiné věci. Že je nazval — tyto věci osobní a nejosobnější — jménem A. F. Pisemského? Kdo za to? Namanul se mu právě a dal — štít i masku. Takové již jsou cesty lásky a velkodušnosti mrštíkovské!